

Rękopisy i starodruki w bibliotece Sióstr Norbertanek w Imbramowicach

Rękopisy i starodruki znajdujące się w klasztorze Sióstr Norbertanek stanowią niezwykle cenną kolekcję, nie tylko ze względu na jej wartość historyczną czy materialną, ale też literacką. Do tej pory rękopisami imbramowickimi interesowali się głównie muzykolodzy, ze względu na obecne wśród nich średniowieczne graduały i antyfonarze, a także historycy sztuki, którzy w rękopisach z XII–XIV w. badali przede wszystkim iluminacje. Jednak również historycy literatury staropolskiej mogą wiele skorzystać, badając zbiory Sióstr Norbertanek.

Wspomniane łacińskie rękopisy średniowieczne stanowią cenne świadectwo funkcjonowania kultury literackiej w małopolskich klasztorach późnego Średniowiecza. Rękopisy te w trafiły do klasztoru imbramowickiego bądź w czasach Średniowiecza, bądź po pożarze na początku XVIII w. Zaliczają się do nich m.in. *Antyfonarz* z przełomu XII i XIII w. oraz *Graduał* z ok. 1343 roku, napisany przez skryptora brata Wilricusa, który przywieziono do Imbramowic po 1485 roku.

Wśród młodszych rękopisów liturgicznych bardzo ciekawy jest inny *Graduał* sporządzony w 1712 roku na zamówienie przełożonej klasztoru imbramowickiego Zofii Grotówny, której zabiegom zawdzięczamy tak bogatą obecnie bibliotekę. Owocem tych zabiegów jest też pięknie wykaligrafowany przez ojca Wojciecha Wolbramskiego z klasztoru norbertanów w Witowie *Antyfonarz* z 1702 roku. Również z początku XVIII w. pochodzi rękopis zatytułowany ręką siostry zakonnej pt. *Ćwiczenia duchowne Eliasza Ognistego*.

W bibliotece klasztornej znajdują się nieznanne dotychczas rękopiśmienne tłumaczenia i adaptacje książek emblematycznych z XVII w. Emblemat był utworem literackim, który łączył w sobie słowo poetyckie i obraz, zaś obie części, wiersz i grafika, komentowały i objaśniały się wzajemnie.

Do takich książek emblematycznych zalicza się pochodzące z 1671 roku tłumaczenie dzieł francuskiego jezuita Jeana Davida, m.in. inspirowany Pieśnią nad Pieśniami *Raj oblubieńca i oblubienicy*. O ich recepcji na terenie dawnej Rzeczypospolitej wiedzieliśmy bardzo niewiele. Dotychczas badacze uważali, że dawni czytelnicy korzystali wyłącznie z wydawanych w Paryżu wersji łacińskich, tymczasem rękopisy z Imbramowic pokazują, że istnieją też ich tłumaczenia na polski. Prawdopodobnie tłumaczenia te zostały wykonane w jednym z małopolskich kolegiów jezuickich.

Kolejne cenne rękopisy, to poetyckie adaptacje cyklu emblematów niderlandzkiego rytownika Antona Wieriksa II *Cor Iesu amanti sacrum*, także zupełnie nieznanne historykom literatury staropolskiej. Oryginalny cykl powstał w II poł. XVI w. i był szeroko znany w Europie i adaptowane w języku francuskim, angielskim, niderlandzkim, niemieckim i węgierskim. Rękopisy Sióstr Norbertanek dowodzą, że w II poł. XVII w. powstały też wersje polskie. Jedną z nich zainspirowała jezuickiego poetę, Mikołaja Mieleszkę, do napisania na ich podstawie własnego cyklu dedykowanego księżnej Katarzynie Ostrogskiej-Zasławskiej (następnie Radziwiłłowej).

Ze względu na swoją wyjątkowość jeden z przekazów imbramowickich stał się podstawą współczesnego wydania, które wyszło drukiem pod koniec 2010 roku: Mikołaj Mieleszko, *Emblematy*, wydali Radosław Grześkowiak i Jakub Niedźwiedź, Warszawa, wyd. Neriton, 2010. Planowane są wydania następnych imbramowickich cykli emblematycznych.

Prócz rękopisów w bibliotece obecne są liczne starodruki z XVI–XVIII w., wśród nich takie, które pozostają nieznanne *Bibliografii Polskiej Estreichera*, obejmującej niemal wszystkie polskie druki, które się ukazały w dawnych wiekach. Do tych nieznanych książek należą tłumaczone z francuskiego *Uwagi chrześcijańskie na każdy dzień miesiąca* (Wilno 1713). W

bibliotece są ponadto liczne dzieła religijne i liturgiczne z XVI–XVIII w.: mszały, psalterze, modlitewniki, np. *Rozmyślenia o życiu Pana Jezusa* (Kraków 1592) i *Septennał siedmiorakiego nabożeństwa* (Kraków 1729).

Rękopisy i starodruki z Imbramowic rzucają nowe, ciekawe światło na kulturę literacką Małopolski w XVII w. i XVIII w., a zwłaszcza w żeńskich klasztorach. Siostry zakonne należały do najlepiej wykształconych i najbardziej obytych literacko kobiet tamtych czasów.

Wybrana literatura:

- M. Borkowska OSB, *Panny siostry w świecie sarmackim*, Warszawa 2002.
- M. Borkowska OSB, *Życie codzienne polskich klasztorów żeńskich w XVII–XVIII wieku*, Warszawa 1996
- R. Grześkowiak, J. Niedźwiedź, *Wstęp i Komentarze, Aneks*, w: M. Mieleszko, *Emblematy*, wyd. R. Grześkowiak, J. Niedźwiedź, Warszawa 2010.
- T. Michałowska, *Średniowiecze*, Warszawa 2004.
  - J. Partyka, „Żona wyćwiczona”. *Kobieta pisząca w kulturze XVI i XVII wieku*, Warszawa 2004.
- *Malarstwo gotyckie w Polsce. Katalog zabytków*, red. A. S. Labuda, K. Secomska, Warszawa 2004.
- *Staropolska kultura rękopisu*, red. H. Dziechcińska, Warszawa 1990.
- Karolina Targosz, *Piórem zakonnicy. Kronikarki w Polsce XVII w. o swoich zakonach i swoich czasach*, Kraków 2002.
- <http://www.humanizm.org.pl/projekt/edycje/164-polonika-t-iii-mikoaj-mieleszko-emblematy.html>